

Olga Płuciennik

Wszyscy tworzymy kulturę. Diagnoza potencjału kulturotwórczego Gminy Zbuczyn

RAPORT

**Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego**

**NARODOWE
CENTRUM
KULTURY**

**DOM
KULTURY+**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury: Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne. Edycja 2022

ZBUCZYN 2022

OPRACOWANIE: Olga Płuciennik (Stowarzyszenie „Pracownia Etnograficzna” im. Witolda Dynowskiego)

ZDJĘCIA I RYCINY: Olga Płuciennik

**NA OKŁADCE WYKORZYSTANO ZDJĘCIE GMINY ZBUCZYN Z LOTU PTAKA
AUTORSTWA PAWŁA PRZEWOŹNEGO (WHITE STUDIO)**

PROJEKT OKŁADKI, SKŁAD I ŁAMANIE: Łukasz A. Wawryniuk (GOK Zbuczyn)

WYDAWCA:

Gminny Ośrodek Kultury
ul. Jana Pawła II 3, 08-106 Zbuczyn
e-mail: kontakt@gokzbuczyn.pl
www.gokzbuczyn.pl

**RAPORT Z DIAGNOZY LOKALNEJ POWSTAŁ W RAMACH PROJEKTU WŚSZYSCY TWORZYMY KULTURĘ
REALIZOWANEGO PRZEZ GMINNY OŚRODEK KULTURY W ZBUCZYNIE, KTÓRY DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO W RAMACH PROGRAMU
NARODOWEGO CENTRUM KULTURY DOM KULTURY + INICJATYWY LOKALNE. EDYCJA 2022**

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

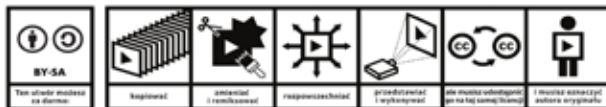
NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

DOM
KULTURY

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach
programu Narodowego Centrum Kultury: Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne. Edycja 2022

**Niniejszy dokument jest dostępny na licencji
Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach 3.0 Polska (BY-SA)**

Uzyskanie autoryzacji na tych samych warunkach 3.0 Polska – Użytkownik może to kopiować, rozpowszechniać, modyfikować, rozpowszechniać i wykorzystywać w innych celach, o ile musi to zrobić, aby uzyskać zgodę na te same warunki. Aby uzyskać więcej informacji, odwiedź stronę: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

Publikacja bezpłatna

Druk:

FOLD Sp. z o. o.
ul. Starzyńskiego 10, 08-102 Siedlce
www.foldruk.media.pl

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie.....	5
2. Metodologia i założenia badawcze.....	7
3. Charakterystyka gminy Zbuczyn.....	9
4. Charakterystyka GOK Zbuczyn.....	13
4.1. Poszerzone pole kultury.....	16
5. Grupa docelowa: seniorki i seniorzy należący do UTW.....	19
6. Grupa docelowa: młodzież.....	21
7. Grupa docelowa: rodzice i osoby opiekujące się dziećmi w wieku przedszkolnym.....	25
8. Grupa docelowa: Koła Gospodyń Wiejskich.....	27
9. Grupa docelowa: pozostali odbiorcy i odbiorczynie	31
10. Siła organizacji pozarządowych.....	33
11. Wnioski.....	37
11.1. Siła zespołu.....	37
11.2. Architektura. Koncepcja trzeciego. Szanse i wyzwania.....	38
11.3. Chcemy razem. Klub Seniorek i Seniorów.....	39
11.4. Młodzież podmiotem działań.....	40
11.5. Rodzice i osoby opiekujące się dziećmi w wieku przedszkolnym.....	42
11.6. Koła gospodyń wiejskich	43
11.7. Pozostali odbiorcy i odbiorczynie	44
12. Ogólne rekomendacje.....	45
Przypisy.....	47
Bank pomysłów i inspiracji.....	49
Bibliografia i netografia.....	49

1. WPROWADZENIE

Poniższy raport został przygotowany przez Olgę Płuciennik, badaczkę Stowarzyszenia „Pracownia Etnograficzna im. Witolda Dynowskiego” na zlecenie Gminnego Ośrodka Kultury Zbuczyn w ramach projektu *Wszyscy tworzymy kulturę*, który dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne. Edycja 2022.

Program Dom Kultury+ Inicjatywy Lokalne jest kierowany do domów kultury, które gotowe są prowadzić nowatorskie działania animacyjne projektowane w oparciu o przeprowadzoną wcześniej diagnozę i poddane ewaluacji, a ukierunkowane na bezpośrednią i bliską współpracę z przedstawicielami społeczności lokalnej. Główny nacisk programu położony jest na nawiązywanie przez dom kultury stałych relacji z mieszkańcami miejscowości, na terenie których działa. Odkrywanie talentów i wzmacnianie potencjału społecznego ma owocować stworzeniem wspólnych inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych i przestrzeni publicznej. Celem programu jest inicjowanie działań, które mogłyby służyć wzmocnieniu zaangażowania lokalnych domów kultury w życie lokalnej społeczności i które pozwoliłyby odkryć i rozwinąć jej potencjał, a także wykorzystać jej zasoby kulturotwórcze¹.

Nazwa zadania *Wszyscy tworzymy kulturę* wybrana przez Gminny Ośrodek Kultury Zbuczyn w całości oddaje ideę programu. Zespół GOK pragnie, aby był on miejscem otwartym i przyjaznym dla wszystkich odbiorczyń i odbiorców. Co więcej, postrzegają oni mieszkanki i mieszkańców gminy jako osoby mogące aktywnie tworzyć kulturę i są gotowi, by wraz z nimi budować przestrzeń dla oddolnych inicjatyw. Taki partycypacyjny model funkcjonowania to dla dzisiejszych instytucji kultury szansa na rozwój i jednocześnie konieczność, by odpowiadać na wyzwania współczesnego świata.

Aby było to możliwe, niezbędny komponent projektu stanowi diagnoza, której celem było dotarcie do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej oraz ich identyfikacja wobec roli

i oferty GOK. Jest ona również swego rodzaju wglądem w potencjał kulturotwórczy mieszkank i mieszkańców gminy Zbuczyn. GOK planuje poszerzyć swoją ofertę, uwzględniając w niej powstałe w trakcie zadania inicjatywy, uaktywnione osoby i grupy, wcześniej nieobecne w działaniach jednostki. Zgodnie z założeniami wypracowanymi z pracownikami i pracownikami ośrodka, badania zostały skoncentrowane w szczególności na trzech głównych grupach odbiorców: młodzieży, rodzicach i opiekunach dzieci w wieku przedszkolnym oraz mieszkańcach wybranych sołectw.

Raport składa się z następujących części: niniejszego wstępu z opisem metodologii i założeń badawczych oraz krótkim omówieniem, jakie grupy zostały poddane diagnozie; charakterystyki gminy; charakterystyki Gminnego Ośrodka Kultury w Zbuczynie, z uwzględnieniem potrzeb, motywacji oraz mocnych stron tworzącego go zespołu; szczegółowych opisów grup docelowych: młodzieży, rodziców i opiekunów dzieci w wieku przedszkolnym oraz mieszkańców wybranych sołectw. Raport kończy podsumowanie z rekomendacjami.

Liczę na to, że przedstawione w raporcie opisy, wnioski i rekomendacje pozwolą z większą łatwością wyłonić i wdrożyć inicjatywy lokalne, zgłoszone w dalszym etapie realizacji projektu. Mam też nadzieję, że diagnoza i wnioski z niej płynące pozytywnie wpłyną na angażowanie się mieszkańców gminy Zbuczyn w działania kulturalne realizowane przez GOK i wzmocnią chęć współpracy między nimi.

2. METODOLOGIA I ZAŁOŻENIA BADAWCZE

Badanie, którego efektem jest niniejszy raport wraz z rekomendacjami, było prowadzone od marca do maja 2022 roku. Objęło ono poniższe obszary:

- identyfikację potrzeb, zasobów, dotychczasowych sukcesów i motywacji osób tworzących Gminny Ośrodek Kultury w Zbuczynie;
- identyfikację celów przyjętych na czas trwania projektu i po jego zakończeniu;
- identyfikację osób i grup stanowiących kulturotwórczy potencjał gminy;
- identyfikację osób i grup rzadziej obecnych w ofercie kulturalnej GOK oraz wskazanie na przyczyny ich mniejszej responsywności;
- zdiagnozowanie potrzeb kulturowych wybranych grup mieszkank i mieszkańców oraz sposobów realizowania tych potrzeb

Aby jak najpełniej dotrzeć do wymienionych wyżej obszarów, badanie służące niniejszej diagnozie prowadzone było metodami jakościowymi. Spośród nich zrealizowane zostały: 2 spacerety etnograficzne, obserwacja uczestnicząca wydarzeń GOK (zajęcia dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz zajęcia dla dzieci i młodzieży w świetlicy wiejskiej w Modrzewiu), animacyjne warsztaty badawcze i wywiady fokusowe: (2 z nich zespołem ośrodka kultury z uwzględnieniem analizy SWOT, 5 warsztatów z młodzieżą szkolną, 3 warsztaty z Kołami Gospodyń Wiejskich i osobami mieszkającymi w sołectwach).

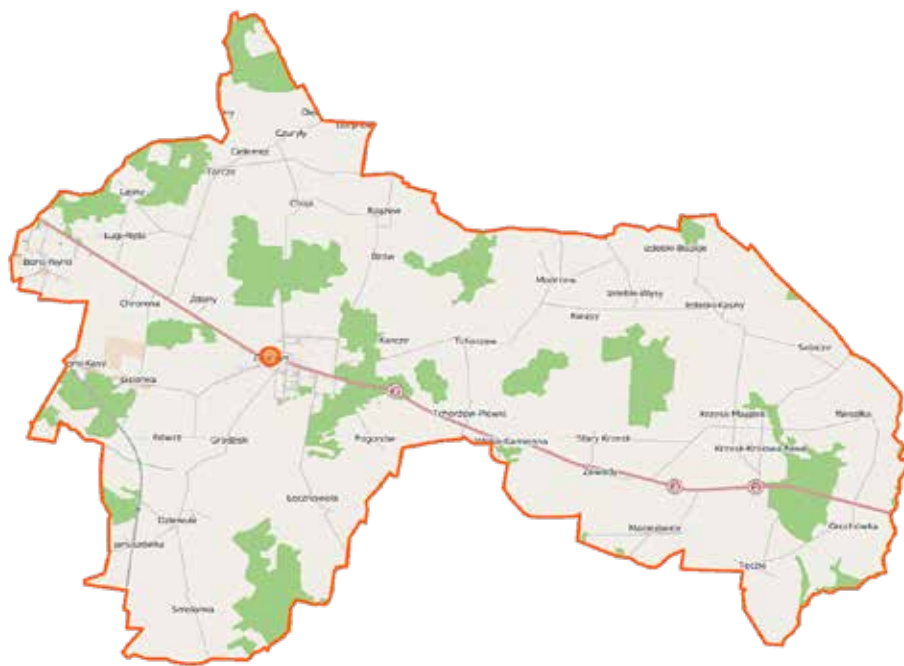
Badania prowadzone metodami jakościowymi pozwalają na pełniejsze dotarcie do perspektywy rozmówców. Dają możliwość wymiany spostrzeżeń, mogą być też świetną okazją do włączenia uczestniczek i uczestników do współpracy z instytucjami kultury, którzy wcześniej z różnych powodów nie byli aktywnymi odbiorcami działań. Diagnozując potencjał kulturotwórczy mieszkank i mieszkańców gminy, w moich

poszukiwaniach przyświecało mi antropologiczne rozumienie tego, czym jest **kultura**. Jak mówi badacz Tomasz Szlendak, jest to „coś, co robi się razem, kiedy się spotyka innych ludzi”². Praktyki kulturowe nie muszą mieścić się w kanonie kultury wysokiej, aby mogły spełniać ważną społeczną rolę dla kształtowania postaw i integracji. Wsłuchując się w to, co dla ludzi jest ważne, starałam się nie wartościować potrzeb i pomysłów osób, które pozwoliły się nimi podzielić. Mam nadzieję, że odbyte rozmowy i spotkania badawcze stały się także przyczynkiem do zadzierzgnięcia nowych relacji pomiędzy mieszkankami i mieszkańcami a Gminnym Ośrodkiem Kultury w Zbuczynie.

3. CHARAKTERYSTYKA GMINY ZBUCZYN

Zbuczyn jest gminą wiejską położoną we wschodniej części województwa mazowieckiego i pod względem obszaru stanowi największą gminę wiejską w powiecie siedleckim. Siedziba gminy mieści się w Zbuczynie, a sam urząd położony jest w bliskim sąsiedztwie Gminnego Ośrodka Kultury. Pod opieką samorządu znajduje się aż 43 miejscowości, spośród których większość to sołectwa (wyjątkiem jest Zbuczyn składający się z 3 sołectw). Razem do gminy przynależy 46 sołectw: Borki-Kosy, Borki-Wyrki, Bzów, Choja, Chromna, Cielemęc, Czuryły, Dziewule, Grochówka, Grodzisk, Izdebki-Błazeje, Izdebki-Kosny, Izdebki-Kośmidry, Izdebki-Wąsy, Januszówka, Jasionka, Karcze, Krzesk-Królowa Niwa, Krzesk-Majątek, Kwasy, Lipiny, Lucynów, Łęcznowola, Ługi Wielkie, Ługi-Rętki, Maciejowice, Modrzew, Olędy, Pogonów, Rówce, Rzążew, Sobicze, Smolanka, Krzesk Stary, Świercze, Tarcze, Tęczki, Tchórzew, Tchórzew-Plewki, Wesółka, Wólka Kamienna, Zawady, Zdany, Zbuczyn Południowy, Zbuczyn Północny, Zbuczyn Zachodni (*por. ryc. 1*).

Położenie gminy sytuuje ją w bliskim sąsiedztwie ośrodków miejskich, takich jak: Siedlce (ok. 14 km), Łuków (ok. 20 km), Międzyrzec Podlaski (ok. 28 km) i Łosice (ok. 35 km). Bezpośrednia lokalizacja drogi krajowej DK-2 Warszawa-Terespol oraz planowane połączenie tego ważnego traktu handlowego z autostradą A2 Berlin-Terespol-Moskwa gwarantuje mieszkańcom i mieszkańcom możliwość szybkiego przemieszczania się do większych ośrodków miejskich. Ma to zarówno znacznie dla rozwoju gospodarczego, jak i mobilności związanej z dostępem do większych ośrodków kultury czy kształcenia w zakresie szkolnictwa średniego, zawodowego oraz na dalszym etapie akademickiego w Siedlcach, Warszawie (ok. 110 km), Lublinie (ok. 130 km). W zachodniej części gminy w miejscowości Borki-Kosy i Dziewule znajdują się stacje kolejowe posiadające połączenie w kierunku Warszawa-Terespol. Jednakże minusem jest ograniczony transport publiczny dla mieszkańców licznie położonych miejscowości w kierunku większych aglomeracji.

Ryc. 1 Gmina Zbuczyn (Źródło: Wikipedia.org)

Gmina ma charakter rolniczy. Aż 80% powierzchni to użytki rolne, aż połowa osób czynnych zawodowo zamieszkających na jej terenie utrzymuje się z rolnictwa. Jednakże władze Zbuczyna mają świadomość, że tendencja ta będzie malała i w strategii na najbliższe lata przewiduje wsparcie dla osób odchodzących do innych sektorów (za najbardziej rozwinięte po rolnictwie uważa się usługi: 57% i handel: 41%)³. Kolejną zmienną zauważa się w kwestiach demograficznych: widoczny jest odsetek młodych osób wyjeżdżających w celach dalszego kształcenia się i zarabkowania, z jednoczesną tendencją do osiedlania się nowych osób lub powrotnych migracji z miasta na wieś. Według danych, liczba osób zamieszkujących te tereny to 10 038⁴, z czego w jedną połowę stanowią kobiety, drugą mężczyźni. Największy odsetek to osoby w wieku średnim (powyżej 30 lat) oraz młodzi dorośli. Krajobraz demograficzny zmienia się wraz z przybywaniem na teren gminy uchodźców z Ukrainy. Według danych podanych przez Urząd Gminy w Zbuczynie w kwietniu 2022 r. odnotowano przybycie ponad 100 obywateli Ukrainy. Gminny Ośrodek Kultury w swojej filii w Starym Krzesku udzielał schronienia uchodźcom wojennym od 26 lutego do 31 maja. Władze wraz z ośrodkiem kultury oraz

grupami stowarzyszonymi i ludźmi dobrej woli starają się aktywnie wyjść naprzeciw sytuacji, udzielając wsparcia formalnego i prowadząc działania pomocowe i integracyjne.

Zdj. 1 Budynek OSP Zbuczyn

Strategia gminy Zbuczyn na najbliższe lata zakłada rozwój oraz poszerzanie dostępności do tzw. usług społecznych: m. in. opieki społecznej, oświaty, kultury, sportu i rekreacji. Jak podaje dokument: „Dla społeczności lokalnej bardzo ważny jest również dialog z miejscowymi władzami samorządowymi, które zostały powołane po to, by reprezentować jej interesy. Podejmowane przez Gminę działania: rozwój i modernizacja szkolnej i przedszkolnej infrastruktury dydaktycznej i sportowej, unowocześnienie wyposażenia szkół, rozwój bazy stołówkowej i świetlicowej, rozbudowa oferty sportowej i kulturalnej, rozwój pomocy społecznej, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu”⁵.

Rzeczywiście efekty tych działań są widoczne, na przykład, gdy obserwuje się coraz bardziej zmodernizowaną infrastrukturę i słucha tego, co mówią na ten temat mieszkańcy gminy. Na jej obszarze działają boiska sportowe typu „Orlik”, place zabaw, siłownie plenerowe. Sam Zbuczyn może poszczycić się pięknym, zadbanym Skwerem 600-lecia Zbuczyna, na którym organizowane są letnie koncerty. W przeważającej części sołectw zostały oddane do użytku lokalnej społeczności nowe lub zmodernizowane świetlice wiejskie wraz z pełnym wyposażeniem. Miejsca te będące pod opieką sołtysek i sołtysów stanowią przestrzeń dla mieszanek i mieszkańców, w których mogą spotykać się i organizować różnego rodzaju

wydarzenia (kulturalne lub okolicznościowe). GOK w ramach cyklicznych zajęć świetlicowych jeździ do wspomnianych świetlic i regularnie prowadzi animacje dla dzieci. Dodatkowo w miejscowości Stary Krzesk mieści się filia ośrodka kultury, w którym organizowane są wydarzenia artystyczne i animacyjne dla mieszkanki i mieszkańców.

W myśl prowadzenia długofalowej polityki gospodarczej opartej o zasoby gminy, wpisuje się także misja dbania o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Tereny te mogą poszczycić się niskim uprzemysłowieniem, a więc i czystym powietrzem, obecnością lasów i małych oczek wodnych, bliskością rzeki Liwiec i Zbuczynki, drewnianą architekturą, dużą liczbą zabytkowych kapliczek. Wszystko to sprawia, że są to obszary, na których sprawdza się między innymi turystyka rowerowa. Sami mieszkańcy oraz mieszkanki są z tego dumni, a przy szkołach i innych ośrodkach użyteczności publicznej można zobaczyć mnóstwo rowerów. Za miejsca wyjątkowo atrakcyjne uważa się także: budownictwo sakralne, zespoły dworsko-parkowe np. Krzesk-Majątek, w którym znajduje się dwór murowany z I poł. XIX wieku, oficyna, stodoła, spichlerz z II poł. XIX wieku, murowany Kościół z początku XX wieku, cmentarz parafialny z początku XX wieku oraz park krajobrazowy; Zbuczyn z zespołem sakralnym parafii rzymskokatolickiej pw. Św. Stanisława Biskupa wybudowany w latach 1880-1899, spichlerzem oraz cmentarzem założonym ok. 1800 roku. Wielbicieli historii i archeologii mogą tu spotkać stanowisko archeologiczne „Grodzisko” w Krzesku-Królowa Niwa oraz liczne znaleziska pochodzące z wieków średnich aż po wiek XX.

Zdj. 2 Kapliczka w okolicach Tchórzewa

4. CHARAKTERYSTYKA GOK ZBUCZYN

Gminny Ośrodek Kultury w Zbuczynie ma ponad 30-letnią tradycję działania na rzecz pobudzania i zaspokajania potrzeb kulturotwórczych mieszkanki i mieszkańców gminy, a także przyjezdnych gości. To prężnie działająca instytucja, za którą stoi pełna zapału kadra o wciąż rozwijających się kompetencjach. Pracownice i pracownicy dali się poznać podczas moich przyjazdów badawczych jako ludzie aktywni i świadomi swojej roli, pragnący realizować założone cele w jak najlepszy sposób. Działalnością ośrodka zarządza młoda i energiczna Emilia Biarda, która od września 2021 objęła stanowisko dyrektorskie. W strukturach GOK funkcjonuje również Gminna Biblioteka Publiczna w Zbuczynie (z filią w Krzesku-Królowa Niwa). Funkcję kierowniczą pełni Hanna Jurzyk. Oba podmioty stanowiące integralną całość pozyskują środki z dotacji zewnętrznych i biorą udział w licznych konkursach i grantach. Równolegle z przystąpieniem do programu Dom Kultury + Inicjatywy Lokalne – edycja 2022, GOK zaangażował się, m.in. w projekt „Towarzyszenia” Mazowieckiego Instytutu Kultury. 30 kwietnia 2022 r. z inicjatywy Wójta Gminy Zbuczyn Huberta Pasiaka została powołana Społeczna Rada Programowa, której członkami zostali doświadczeni animatorzy i znani artyści także spoza gminy oraz osoby doskonale znające zasoby „własnego podwórka”, aby lepiej i pełniej odpowiadać na potrzeby mieszkanki i mieszkańców gminy. Rada Programowa ma charakter doradczy i opiniotwórczy, a członkowie zostali powołani na dwuletnią kadencję. Zespół Społecznej Rady Programowej tworzą:

- Jacek Gralczyk,
- Urszula Dudziak,
- Paweł Przewoźny,
- Małgorzata Borkowska,
- Adam Tarkowski,
- Urszula Chruściel,
- Tomasz Radomyski,
- Beata Izdebska,
- Mirosław Greluk,
- Paweł Chojecki,
- Janina Lewicka,
- Grzegorz Orzełowski.

Dużym wyzwaniem dla GOK stanowił czas pandemii, na który nałożył się remont i modernizacja budynku. Mimo zaistniałych okoliczności udało się przez ten czas pracować nad ofertą zajęć i wydarzeń, które wraz z niwelowaniem obostrzeń epidemiologicznych wrócić mogły do stałego repertuaru.

Do licznej oferty GOK należą sekcje zajęć artystycznych kierowanych do różnych grup wiekowych. Można w niej znaleźć:

- naukę gry na akordeonie, gitarze, perkusji;
- naukę śpiewu w Studiu Piosenki dla dzieci i młodzieży;
- zajęcia rysunku i malarstwa w pracowni plastycznej;
- naukę tańca w ramach Formacji Tańca Nowoczesnego SLAJD;
- zespół wokalny dla dorosłych UliBabki;
- zespół Pieśni i Tańca NIWA.

W kwietniu ruszyła także nowa propozycja zajęć zawierająca:

- Klubik Malucha z zajęciami sensorycznymi;
- zajęcia manualno-plastyczne dla dzieci w wieku 6-12 lat;
- edukację wokalną dla dorosłych;
- zajęcia teatralne dla seniorów;
- język angielski dla seniorów.

W kalendarzu wydarzeń znajdują się cykliczne imprezy, przeglądy i konkursy jak np.: *Przegląd Kolęd, Pastoralek i Piosenek Świątecznych, Konkurs Piosenki Anglojęzycznej „Around the Music”, Narodowe Czytanie, Konkurs Recytatorski im. Kornela Makuszyńskiego* (eliminacje gminne) i inne konkursy okolicznościowe. Dużą popularnością cieszą się także imprezy plenerowe takie jak Dożynki w Krzesku-Królowa Niwa, Pożegnanie Lata w Dziewulach, „U nas na podwórku” organizowane przy współpracy z OSP, KGW i samorządem, czy wreszcie koncerty z udziałem artystów wywodzących się ze Zbuczyna i okolic (UliBabki, Kapela Zbucka) lub gwiazd znanych w Polsce (Monika Urlik, Video, Brathanki). Aby wyjść naprzeciw oczekiwaniom odbiorczyń i odbiorców w różnym wieku, GOK organizuje także spotkania tematyczne i warsztaty z pasjonatami różnych dziedzin. Do ciekawych pomysłów zrealizowanych podczas moich badań należał m.in. konkurs na wielkanocną palmę zorganizowany przy współpracy z parafią w Zbuczynie oraz akcja wymiany książek „Bookcrossing” w ramach XIX Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek.

Jednym z priorytetów, jakie GOK stawia przed sobą, jest współpraca z lokalnym środowiskiem w realizacji projektów i działań promocyjnych. Instytucja deklaruje **partnerski model** współorganizacji przedsięwzięć na terenie sołectw i parafii oraz pomoc stowarzyszeniom i grupom nieformalnym. Pracownice i pracownicy GOK są świadomi korzyści jakie

niesie ze sobą utrzymywanie i rozwijanie stałej współpracy ze szkołami i przedszkolami dla budowania relacji z młodymi odbiorcami. Dla ośrodka kultury ważnym aspektem działań jest także współpraca z seniorami, Uniwersytetem Trzeciego Wieku, Radą Seniorów Gminy Zbuczyn i Dziennym Domem Senior + w Zbuczynie.

GOK Zbuczyn zgodnie z założeniami dotyczącymi promocji swojej działalności, prowadzi w sposób aktywny stronę internetową oraz profil na Facebooku. W mediach na bieżąco aktualizowane są informacje na temat nadchodzących wydarzeń oraz relacje w postaci postów wzbogaconych zdjęciami, a także filmami. Można wśród nich znaleźć filmy DIY, które od czasów pandemii COVID-19 zyskały na popularności. W kwietniu ukazał się pierwszy numer kwartalnika „Oko na Kulturę”, w którym zamieszczane są kompleksowe informacje o aktualnej ofercie, nowościach oraz o tym, co dzieło się w domu kultury w ciągu ostatnich trzech miesięcy.

Zespół definiuje siebie jako zgrany, mogący na sobie polegać. Jest to zdecydowanie zasób, który przekłada się na jakość działań i możliwość kreowania nowych pomysłów. Podczas warsztatów badawczych padły stwierdzenia: *rozwijam swoje dotychczasowe umiejętności i pozyskuję nowe, uczę się przełamywać swoje bariery, mogę zajmować się tym, na czym znam się najlepiej*. Jako obszary motywujące osoby pracujące na co dzień na rzecz zbuckiej kultury, zostały wymienione: kontakty z innymi ludźmi, nowe wyzwania, możliwość poznawania nowych osób, różnorodność zadań i działań, podejmowanie nowych inicjatyw. Ważnym czynnikiem, który wpływa na to, że GOK się rozwija i jest gotowy na zmiany to dawanie sobie przestrzeni na rozwój i ewaluacja, aby móc działać jeszcze lepiej. Dzięki refleksyjnej praktyce dom kultury jest uważany jako otwarty na potrzeby swoich odbiorczyń i odbiorców.

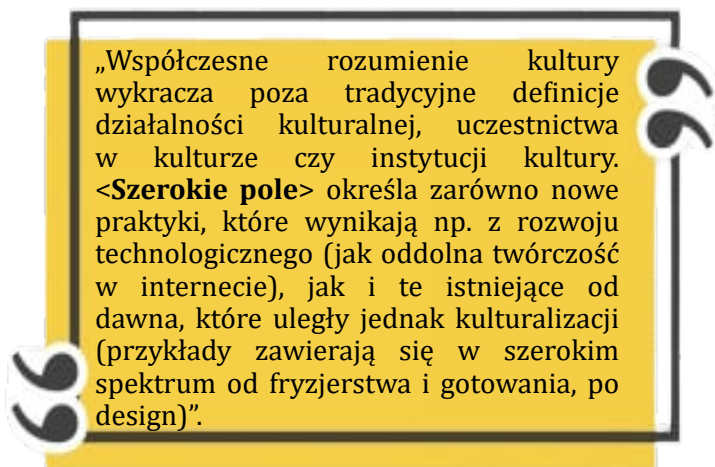
Zdj. 3 Warsztat badawczy w GOK. Analiza SWOT

Obszary, które po odbytych warsztatach badawczych z kadrami GOK zostały wskazane jako wymagające diagnozy, to zarówno grupy osób uczestniczące rzadziej w ofercie, jak i takie, które potencjalnie mogłyby same stać się inicjatorami i partnerami nowych działań. Wśród nich znalazły się:

- seniorki i seniorzy należący do UTW;
- młodzież klas 7-8 szkół podstawowych oraz szkół średnich;
- rodzice i opiekunowie dzieci w wieku przedszkolnym;
- mieszkanki i mieszkańcy wybranych sołectw, w tym Koła Gospodyń Wiejskich.

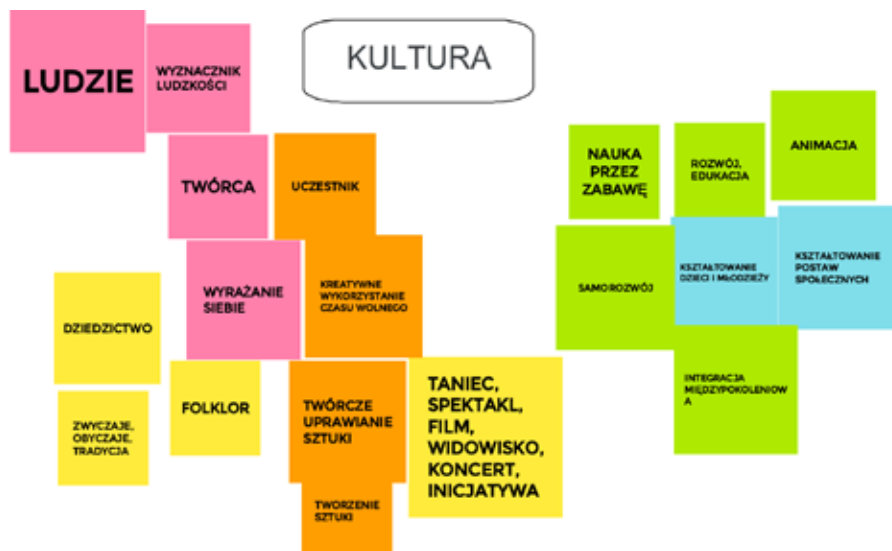
4.1. Poszerzone pole kultury

Elementem warsztatu badawczego i analizy SWOT była burza mózgów odsłaniająca różne sposoby rozumienia pojęcia **kultura**. Pracowniczk i pracownicy odnosili się do kontekstu, w którym na co dzień poruszają się, pracując na rzecz kultury. Jak podają Mirosław Filiciak i Mikołaj Lewicki:

Nieaktualne jest już postrzeganie kultury jako zamkniętego, sprofesjonalizowanego i zinstytucjonalizowanego obszaru, w ramy którego wchodziłyby aktywności tradycyjnie postrzegane jako „kulturalne”, „właściwe”, związane z literaturą, kinem, teatrem, muzeum, czyli kulturą wysoką. Autorzy piszą, że kultura nie może być traktowana w kategoriach powinności i używana do wyznaczania uniwersalnych, koniecznych do

przyjęcia wzorców zachowań. Co bardzo istotne w odniesieniu do gminy Zbuczyn, praktyki kulturalne „są jednak zawsze osadzone w lokalnym kontekście i to wobec niego nabierają swych znaczeń”. Ich celem jest – oprócz tworzenia szeroko rozumianej kultury, także nadawanie sensu działaniom, integracja i kształtowanie tożsamości.

Ryc. 2 Skojarzenia z kulturą. Warsztat badawczy w GOK

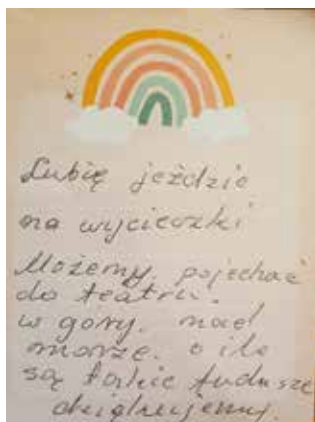
Uczestniczki i uczestnicy podczas pracy warsztatowej wytypowali zarówno elementy zaliczane do kultury ustandaryzowanej, widzianej jako tej profesjonalnej jak sztuka, teatr, film, malarstwo, dziedzictwo kulturowe oraz zwrócili uwagę na aspekty związane z zabawą, integracją, wyrażaniem siebie, wykorzystaniem czasu wolnego. Ćwiczenie miało na celu uruchomienie szerszej perspektywy dla postrzegania własnych działań. Zobaczenie wśród mieszkanki i mieszkańców osób, którym nie tyle przypisuje się uczestnictwo, ale także możliwość tworzenia kultury, otwiera nowe drzwi dla partycypacji. Tak szerokie rozumienie pojęcia pozwala na włączanie form nie zawsze spektakularnych, ale oddolnych i autentycznych. Mogą do niej należeć działania z różnych dziedzin jak gotowanie, tworzenie prostych grafik komputerowych, warsztaty rękodzieła, majsterkowanie, robotyka, pielęgnowanie zwierząt, wycieczki rowerowe po okolicy, zabawy podwórkowe, których siłą napędową stanowi chęć spędzenia czasu wolnego, integracja, pragnienie bycia we wspólnocie doświadczeń, zaczerpnięcia wiedzy i rozwijania umiejętności związanych ze sferą praktyczną i bliską życia codziennego.

5. GRUPA DOCELOWA: SENIORKI I SENIORZY NALEŻĄCY DO UTW

Przy Gminnym Ośrodku Kultury od 2012 roku aktywnie działa Uniwersytet Trzeciego Wieku, zrzeszający ponad 90 słuchaczek i słuchaczy z terenu gminy. Dodatkowo GOK współpracuje także ze Stowarzyszeniem Aktywny Senior Gminy Zbuczyn, Dziennym Domem Senior+ w Zbuczynie i Środowiskowym Domem Samopomocy w Tchórzewie.

Seniorki i seniorzy uczestniczą w wykładach o ciekawej i zróżnicowanej tematyce poświęconej, m. in. zagadnieniom kultury i sztuki, promocji zdrowia, turystyki, procesom samokształcenia. Oprócz wykładów organizowane są także warsztaty usprawniające, plastyczne i uwielbiane przez nich najbardziej – wyjazdy tematyczne. Osobami odpowiedzialnymi za współpracę z UTW są Joanna Handzel oraz Łukasz A. Wawryniuk, który posiada długoletnie doświadczenie w pracy z osobami w wieku senioralnym. Z jego inicjatywy GOK w kwietniu poszerzył również ofertę w postaci sekcji zajęć teatralnych, które prowadzi jako instruktor. Propozycje stałych działań dla tej grupy wzbogaciła również Beata Biardzka, otwierając nabór na lekcje języka angielskiego od podstaw połączone z poznawaniem kultury angielskiej. Wszystkie zajęcia prowadzone są nieodpłatnie.

Wieloletnia współpraca ośrodka kultury z seniorkami i seniorami jest z pewnością ogromnym zasobem i przykładem długotrwałych owocnych relacji, w które warto inwestować. Z badań przeprowadzonych wśród grupy ponad 60 osób obecnych podczas wykładu wynika, że na pierwszym planie potrzeb osób starszych plasują się wycieczki krajoznawcze, wycieczki rowerowe, na basen czy wyjazdy do teatru.

Zdj. 4
Pytania na sznurku,
spotkanie UTW

Drugą silną potrzebą są stacjonarne zajęcia ruchowe. Wysoko cenione są również spotkania z ciekawymi ludźmi, np. z podróżnikami, przyrodnikami, ekspertami. Jako ważne zostały wymienione również wykłady dotyczące kwestii praktycznych, takich jak dbanie o zdrowie, bezpieczeństwo, wiedza ekspercka, warsztaty kulinarne i dekorowania stołu, stosowania ziół w kuchni i lecznictwie, warsztaty florystyczne:

Chciałbym, żeby więcej było wykładów na tematy z życia: zdrowie seniora, prawa dla seniorów i szeroko pojęte prawa, spotkania z prawnikiem, policjantem, historykiem, weteranami II wojny światowej.

Istotne jest również spędzanie czasu w plenerze, najlepiej kolektywnie np. poprzez organizowanie spotkań, ognisk. I właśnie ta potrzeba spędzania czasu razem jest siłą napędową seniorów i seniorów. Bardzo często w swoich wypowiedziach podkreślali ideę **wspólnotowości**. Pojawiły się także przekazane wprost prośby o udostępnienie przestrzeni wraz z wyposażeniem dla spotkań, podczas których można się po prostu spotkać i napić kawy:

Chodzi o udostępnienie pomieszczenia na Klub Seniora, gdzie moglibyśmy się spotykać, na pogaduchy przy kawie.

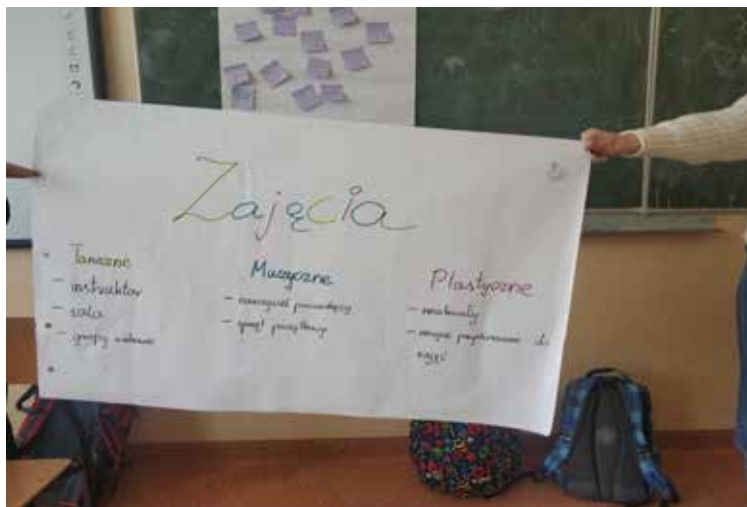
Poniższy diagram uwzględnia aspekt ilościowy. Wskazuje on na potrzeby oraz obszary, które seniorzy i seniorzy cenią w realizowanych w UTW.

Ryc. 3 Diagram potrzeb seniorów i seniorów UTW w Zbuczynie

6. Grupa docelowa: młodzież

Ważną grupą odbiorców wskazaną przez kadrę GOK jest młodzież. Na terenie gminy Zbuczyn mieści się 8 szkół podstawowych, zaś szkoły ponadpodstawowe znajdują się poza gminą. Najczęstszą wybieraną destynacją są Siedlce. Szkoły podstawowe (publiczne i niepubliczne), z którymi współpracuje ośrodek mieszczą się w Borkach-Kosach, Czuryłach, Dziewulach, Krzesku-Królowa Niwa, w Zbuczynie, Borkach-Wyrkach, Izdebkach-Kosnach i w Ługach Wielkich.

Zdj. 5 Warsztaty z młodzieżą w Krzesku-Królowa Niwa

Grupą wytypowaną do badań była młodzież szkół podstawowych klas 7 i 8 w Borkach-Kosach, Krzesku-Królowa Niwa i Zbuczynie oraz wśród młodzieży szkół podstawowych i średnich podczas spotkania Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, a także w trakcie spacerów etnograficznych w Zbuczynie. Każdorazowo zależało mi na tym, by zbudować swobodną atmosferę, dającą uczestniczkom i uczestnikom warsztatów przestrzeń do dzielenia się spostrzeżeniami dotyczącymi tego, w jakiej mierze gmina umożliwia im rozwój zainteresowań i jest atrakcyjnym miejscem spędzania czasu wolnego.

Młodzież ucząca się w szkołach podstawowych najczęściej spędza wolny czas, spotykając się w grupach na powietrzu i w swoich „tajemnych

miejscach”, jeżdżąc na rowerach, grając w piłkę nożną, rzadziej w siatkówkę i piłkę ręczną i po prostu rozmawiając. Znaczna część osób lubi też grać w *Fortnight* lub *League of Legends*, realizując w ten sposób potrzeby społeczne, poprzez wspólne sieciowanie ze znajomymi. Zdarzają się także działania realizowane w pojedynkę lub w gronie rodzinnym, takie jak: pieczenie i gotowanie, rysowanie, modelarstwo, programowanie, czytanie artykułów i literatury faktu, opieka nad zwierzętami, pomoc rodzicom w gospodarstwie, motoryzacja, dbanie o rośliny, śledzenie influencerów i influencerów na YouTube’ie i Toktoku. Niektóre z osób jeszcze do niedawna korzystały z zajęć w GOK, jak na przykład: gra na gitarze, gra na perkusji, język angielski, zajęcia plastyczne czy śpiew. Jednakże pandemia COVID-19 czy zmiany rozwojowe związane z wejściem w wiek nastoletni i szukaniem własnej tożsamości mogły przyczynić się do powstania wyrwy i tylko nieliczni wspomnieli o kontynuacji. GOK kojarzy im się pozytywnie z *dodatkowymi, ciekawymi i fajnymi zajęciami, z biblioteką i książkami, możliwością spędzenia czasu wolnego, graniem na komputerach, rozwijaniem zainteresowań np. muzycznych, tanecznych, z miłą atmosferą, fajnymi ludźmi, konkursami, wydarzeniami kulturalnymi, występami i przedstawieniami, spotkaniami ze sławnymi osobami, ze zdobywaniem nowych doświadczeń*. Padły też odpowiedzi typu: *GOK kojarzy mi się z zajęciami, ale nie mam czasu*.

Osoby uczęszczające do szkół ponadpodstawowych większość czasu spędzają poza gminą. Dodatkowe zajęcia związane z zainteresowaniami czy chęcią rozwijania umiejętności np. językowych, realizowane są najczęściej w Siedlcach. Mimo to młodzi lubią wracać i spotykać się w Zbuczynie, żeby razem spędzać czas. Przykładem tego były rozmowy przeprowadzone w niedzielę podczas spaceru etnograficznego z napotkaną młodzieżą licealną oraz warsztaty badawcze z uczestniczkami i uczestnikami spotkań Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Osoby należące do tej formacji lubią spotykać się razem, ze względu na wyznawane wspólnie wartości, przyjemną atmosferę i proponowane aktywności, o których mogą współdecydować. Wszyscy zapytani o skojarzenia z GOK wypowiadali się pozytywnie, wskazując m. in. na *konkurs piosenki, różne pikniki, występy Pawła Przewoźnego, akademie na scenie, warsztaty i zajęcia, dobrą zabawę, wspólne spędzanie czasu, zajęcia integracyjne, koncerty, rzeczy artystyczne, edukacyjne, atrakcje dla młodszych i seniorów oraz w świetlicach, wspólną integrację, rozwój kulturowy gminy Zbuczyn, różne inicjatywy związane z propagowaniem szeroko rozumianej kultury, bliskość z dziećmi, młodzieżą i osobami starszymi, pomoc w poznawaniu siebie, kształtowaniu właściwych postaw*.

Oprócz pozytywnych asocjacji z GOK, obie grupy łączy przeświadczenie, że *nie ma w okolicy fajnego miejsca, w których można*

SP Borki-Kosy	SP Krzesk Królowa	SP Zbuczyn	KSM Zbuczyn
koncert wykonawcy wybranego przez społeczność	trening z Jakubem Moderem	spotkanie i nagranie tiktoka z Kizo, Super Mario, Wersow	Koncert Biedosa 2115, Kizo, Sanah, SBM + warsztaty edukacyjne
koncert gwiazd młodzieżowych: Alberto, Bendi 2115, Malia Montana, Mata, Nype, White, Young Leosia Zabson	spotkanie z MrKryną warsztaty Djskie	koncert Maty, Young Leosia	spotkanie z gwiazdami Edziorap, Pailon, Under
pracownia komputerowa e-turnieje LOL	projekt ekologiczny EKO SWIRY	akcja pomocy Ukrainie ze szkolnym Caritasem	budka fotograficzna, warsztaty foto z Underem
warsztaty: fotograficzne, gotowania&pieczenia	warsztaty mechatroniki i motoryzacji	zajęcia terenowe o historii II wś i czołgach	warsztaty kulinarne, makijażu, robienia na drutach, ortograficzne
rajdy rowerowe i gry terenowe, strzeńnica i skate park	warsztaty: plastyczne gotowania&pieczenia, robienia biżuterii	e-turnieje	klub sportowy, siatkarski, trójbój siłowy, tenis, slime, taniec, kurs samoobrony, rajdy rowerowe, strzelanie
	zajęcia: śpiew, taniec, rysunek	strzeńnica, tor off-roadowy	

Ryc. 5 Młodzieżowe pomysły na inicjatywy

Jak widać, pomysłów młodym ludziom na działanie nie brakuje. Nie każda z idei jest możliwa do realizacji w GOK. Niemniej warto mieć na uwadze trendy oraz kierunek myślenia pokolenia Z. Co jednak zrobić, aby przyciągnąć tę grupę odbiorców, która bardzo często „wymyka się” wielu instytucjom? Przede wszystkim zostawić im pole do działania, aby w sposób podmiotowy mogli sami zaangażować się w wybrany przez siebie projekt od A do Z. Nie wszystkie młode osoby noszą w sobie pierwiastek aktywistyczny, jednak nawiązanie współpracy z choćby jedną grupą inicjatywną, może otworzyć szansę na przyciągnięcie kolejnych osób.

7. Grupa docelowa: rodzice i osoby opiekujące się dziećmi w wieku przedszkolnym

Na terenie gminy działa łącznie sześć niepublicznych placówek przedszkolnych w: Borkach-Kosach, Borkach-Wyrkach, Cieleńcu, Dziewulach, Izdebkach-Kosnach, Ługach Wielkich oraz jedna publiczna w Zbuczynie. To właśnie w niej udało mi się porozmawiać z osobami, które odbierały dzieci przed godziną 15.00. Moimi rozmówcami i rozmówczyniami były także osoby z sołectw spotkane w świetlicach wiejskich i podczas spaceru etnograficznego. Większości z nich instytucja kojarzy się z rozbudowaną ofertą zajęć dla dzieci. Dodatkowo waloryzowano formę wyjazdową realizowaną w świetlicach i zgłaszano prośby o więcej tego typu aktywności. Na pytanie o inicjatywy, które mogłyby spodobać się samym dorosłym, mieszkanki i mieszkańcy wymienili zajęcia ruchowe, zumbę, taniec i warsztaty rękodzieła.

Zdj. 6 Niedzielny targ w Zbuczynie

8. Grupa docelowa: koła gospodyń wiejskich

Na terenie gminy działa 21 Kół Gospodyń Wiejskich. Ponieważ kadra GOK ceni sobie aktywną obecność tych lokalnych grup, bardzo liczy na to, że niniejszy projekt pozwoli na poszerzenie współpracy. Organizacje te zrzeszają w większości aktywne kobiety z terenów sołeckich, które działają na rzecz lokalnego dziedzictwa. Mężczyźni jako członkowie kół występują w mniejszości, dlatego też szczególnie warto przyglądać się ich motywacjom i podejmowanym aktywnościom. Niestety, nie byli obecni podczas warsztatów badawczych przeprowadzonych z trzema grupami. Motywem łączącym wszystkie koła jest potrzeba wspólnotowości oraz integracji, które najpełniej realizują się w działaniu oraz przyjemnym spędzaniu czasu wolnego – najczęściej pojawiały się wycieczki i wyjazdy, podczas których mogą się prezentować oraz takie wydarzenia, w których mogą zrobić coś dla innych. Choć GOK deklaruje gotowość współpracy ze wszystkimi tego typu aktywnymi podmiotami, nie udało mi się dotrzeć do wszystkich, a dobór próby był przypadkowy.

Koło Gospodyń Wiejskich w Tarczach „KGT”

Zdj. 7 Koło Gospodyń Wiejskich w Tarczach „KGT”

Koło Gospodyń Wiejskich w Tarczach „KGT” zrzesza 32 osoby, w tym 10 mężczyzn. Liderką jest sołtyska, działająca także w LGD Ziemi Siedleckiej – Beata Młyńska. Koło działa prężnie, pozyskuje środki zewnętrzne i tworzy międzypokoleniowe inicjatywy, w których biorą udział mieszkańcy i mieszkanki wsi. Miejscem spotkań jest ponad 100-letni budynek, który mieszkanki i mieszkańcy wyremontowali własnymi rękami. Mieści się w nim izba pamięci poświęcona nieżyjącej nauczycielce, oprócz pamiątek znalezionych w budynku, tarczanie i tarczanki przynoszą także stare przedmioty oddające charakter tradycyjnej podlaskiej izby. Jest to przykład żywej pracy z lokalnym dziedzictwem. Być może taki projekt mógłby zainteresować mieszkańców i mieszkanki innych sołectw. W Tarczach brakuje komunikacji publicznej ze Zbuczynem. Ze względu na oddalenie miejscowości od siedziby gminy, KGT ma poczucie peryferyjności: *Jesteśmy ostatnią białą plamą na mapie, dlatego musimy działać sami.*

Tym co spaja koło, jest aktywność na rzecz własnej miejscowości i dbałość o nią. Poniżej plansza pokazująca aktywność KGT wraz z gotowymi pomysłami na inicjatywy.

KGT TARCZE

Dbą o świetlicę i jej otoczenie (budowa boiska, placu zabaw, oczyszczenie stawu, malowanie ławek, założenie bocianiego gniazda)

Co roku organizuje sprzątanie okolicy i gości piegrzymki

Wypłata wierce dożynekowe

Organizuje casting ziemniaczany i plenerowe zabawy rodzinne

Ma pomysły na:

Opracowanie legend i historii o miejscowości i zrobienie na ich kanwie muralu na przystanku.

Zorganizowanie warsztatów kulinarnych, zielarskich oraz spotkań ze stylistką i wizazystką.

Cykl warsztatów nauki pieśni tradycyjnych o różnej tematyce np. młosnej, pogrzebowej.

Budowę siłowni plenerowej i organizację gry w podchody.

Ryc. 6 Inicjatywy i pomysły KGW w Tarczach „KGT”

Koło Gospodyń Modrzew

Zdj. 8 Świetlica wiejska w Modrzewiu

Koło Gospodyń w Modrzewiu działa od 2019 roku, zrzeszając 46 osób zróżnicowanych wiekowo. Część z nich to młode mamy, część ma już wnuki. Łączy je chęć działania i spędzania razem czasu. Jak mówią, czasy pandemii COVID-19 rozluźniły częstotliwość spotkań. Miejszem działania jest przestronna, dobrze wyposażona świetlica wiejska, w której GOK organizuje działania animacyjne, a sami mieszkańcy i mieszkanki korzystają okazjonalnie. Panie dobrze czują się, kiedy tym, co robią, mogą dzielić się z innymi. Cenią współpracę z GOK, wskazując na ciekawy program zajęć dla dzieci i dorosłych i spotkania okolicznościowe, jak na przykład Dzień Kobiet i Dzień Zakochanych. Myśląc o inicjatywach, panie skupiały się na chęci organizowania spotkań, które same w sobie przyniosłyby większą frekwencję osób działających w kole.

Koło Gospodyń Wiejskich „Na obcasach” w Zbuczynie

Koło Gospodyń Wiejskich „Na obcasach” zarejestrowało swoją działalność w styczniu 2022 roku. Zrzesza 77 osób. W jego szeregach działa spora liczba młodych matek. Siedziba koła mieści się w budynku OSP Zbuczyn. Jako młoda organizacja potrzebuje działań integrujących, jest też w fazie tworzenia koncepcji logotypu. Ma silną potrzebę działania. Od 12 maja 2022 r. pod hasłem „Sąsiedzka garderoba” organizuje zbiórki rzeczowe dla uchodźczyń i uchodźców z Ukrainy. Starło się zdobyć środki na organizację potańcówek w różnych miejscowościach.

KGW MODRZEW

Chętnie gotuje i piecze

Lubi ruch i walory przyrodnicze
swojej okolicy

Zrzesza osoby zdolne manualnie

Uwielbia wycieczki i aktywność w
plenerze

Bierze udział w zajęciach typu
zdrowy kręgosłup, uprawia nordic
walking

Ceni współpracę z GOK i ODR

Ma pomysły na:

Więcej zajęć ruchowych i wycieczek

Warsztaty umiejętności

Koncerty plenerowe

Imprezy okazjonalne

Ryc. 7 Zasoby i pomysły KGW Modrzew

Ma pomysły na:

Rajdy rowerowe i gry terenowe

Warsztaty florystyczne i zielarskie

Koncerty plenerowe

Organizację potańcówek i zajęć
ruchowych typu pilates

Spotkanie ze stylistką i wizażystką

Stworzenie receptury miodu pitnego

KGW "Na obcasach"

To młoda organizacja

Organizowała wcześniej rodzinne
rajdy rowerowe

Organizuje akcje pomocowe dla
Ukrainy

Lubi w ofercie GOK wydarzenia
rodzinne i dla pokolenia 30+

Widzi potencjał w ruchach
przykościelnych

Ceni współpracę z GOK, OSP i
Zbuckim Ruchem

Ryc. 8 Zasoby i pomysły KGW „Na obcasach”

9. Grupa docelowa: pozostali odbiorcy i odbiorczynie

Dla GOK istotne było dotarcie do osób, które nie korzystają z oferty zajęć stałych lub jednorazowych. Zależało mi więc na rozmowach z ludźmi, których związek z ośrodkiem kultury byłby przypadkowy i anonimowy. Dlatego na spacer etnograficzny i swobodne rozpytki wybrałam niedzielny targ oraz okolice centrum. W niedzielę do Zbuczyna przyjeżdża duża liczba osób spoza miejscowości, by zrobić zakupy spożywcze, odzieżowe czy ogrodnicze. Równie tłumnie odwiedzany jest kościół pw. św. Stanisława Biskupa Męczennika.

Większość spotkanych osób pozytywnie waloryzuje ofertę GOK, kojarzoną głównie z zajęciami dla dzieci, animacją w świetlicach wiejskich, koncertami, imprezami plenerowymi i działaniem UTW, o którym tak wypowiedział się jeden z mieszkańców: *Rozrywka czasu, wesoło, jeżdżą po wycieczkach, koleżanka nawet z Siedlec przyjeżdża!*

Mieszkancki i mieszkańcy mają świadomość, że w ośrodku kultury dzieje się dużo, zwłaszcza od momentu złagodzenia obostrzeń związanych z pandemią COVID-19. Nie wszyscy jednak są w stanie uczestniczyć w regularnych zajęciach ze względu na brak czasu wolnego, który zazwyczaj poświęcają pracom gospodarczym, w przydomowych ogródkach opiece nad bliskimi lub nauką. Spotkałam również osoby, które zupełnie nie są zainteresowane uczestnictwem lub mają przeświadczenie, że potrzebne są środki materialne i to stanowi dla nich barierę.

Zdj. 9 Krzeski Dom Kultury

Mieszkanki i mieszkańcy wspominali, że w gminie brakuje zajęć ruchowych dla seniorów (taniec, *nordic walking*), zajęć sportowych dla dzieci, częstszych spotkań w świetlicach wiejskich (niektóre według nich świecą pustkami i nic w nich się nie dzieje), częstszych zajęć animacyjnych organizowanych przez GOK, miejsca spotkań dla młodzieży, koncertów gwiazd rockowych i młodzieżowych. .

10. Siła organizacji pozarządowych

W gminie Zbuczyn jest zarejestrowanych ponad 30 organizacji pozarządowych. Wśród nich jest 8 ochotniczych straży pożarnych działających w formie stowarzyszeń: Ochotnicza Straż Pożarna w Czuryłach, Ochotnicza Straż Pożarna w Dziewulach, Ochotnicza Straż Pożarna w Grochówce, Ochotnicza Straż Pożarna w Modrzewiu, Ochotnicza Straż Pożarna w Krzesku-Królowa Niwa, Ochotnicza Straż Pożarna w Rządzie, Ochotnicza Straż Pożarna w Tęczkach i Ochotnicza Straż Pożarna w Zbuczynie. Jednostki te aktywnie włączają się w pomoc w wydarzenia i inicjatywy organizowane przez GOK oraz samorząd. Blisko 1/3 organizacji pozarządowych w gminie ma swoją siedzibę ma w Krzesku – w Krzesku-Królowa Niwa są to m. in.: Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej w Krzesku, Mazowiecka Federacja Na Rzecz Ekonomii Społecznej, Ochotnicza Straż Pożarna w Krzesku-Królowa Niwa, Stowarzyszenie Aktywnych Kobiety w Krzesku; w miejscowości Krzesk Majątek siedzibę ma Stowarzyszenie Przyjaciół Krzeska, zaś w Starym Krzesku – Federacja Organizacji Pozarządowych Wschodnie Mazowsze. Do 2021 r. w tej miejscowości swoją siedzibę miało także Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemi Siedleckiej.

W tym miejscu warto więcej powiedzieć o 2 organizacjach, które mają duży pierwiastek kulturotwórczy.

Pierwsze z nich – Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej w Krzesku – jest jedną z najprężniej działających organizacji pozarządowych w regionie. Powstało by wspierać społeczności lokalne i pobudzać je do działania. Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej w Krzesku (SOKiAL) istnieje od 2005 r. Jak zaznacza jej założyciel i prezes od początku istnienia organizacji do 2021 r., Hubert Pasiak, ludzie to największy sukces i kapitał organizacji, bo żeby coś zrobić trzeba mieć oparcie w innych i mieć wokół siebie ludzi, którzy są pracownicy, którym się po prostu chce, którzy działają profesjonalnie. SOKiAL powstał z inicjatywy członków parafialnego koła Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Krzesku Majątku. Mottem SOKiAL-u są słowa Jana Pawła II wypowiedziane w Siedlcach w 1999 roku: *Bądźcie solą, która daje chrześcijański smak życiu. Bądźcie światłem, które świeci w mrokach obojętności i egoizmu*. Organizacja swoją działalność opiera na dwóch głównych filarach – kultura i aktywność lokalna oraz pomoc innym organizacjom pozarządowym, a przez to budowanie

sektora obywatelskiego. To organizacja pozarządowa, która realizuje i wspiera oddolne inicjatywy obywatelskie oraz animuje współpracę trzech sektorów: publicznego, biznesowego oraz społecznego na rzecz dobra wspólnego. Członkowie stowarzyszenia działają w przekonaniu, że społeczności lokalne posiadają potencjał do rozwiązywania swoich problemów. W samoorganizującym się społeczeństwie widzą główny motor prorozwojowy, który wspierać powinny działania instytucji publicznych. Wierzą, że oddolne inicjatywy obywatelskie budują zaangażowanie społeczne, które decyduje o poziomie kapitału społecznego i stanowi fundament dla rozwoju Polski. SOKiAL realizuje duże projekty kilkudziesięczne, czasem nawet kilkusettyśięczne. Największy sukces SOKiAL-u jest fakt, to że przez tyle lat nie zatracili swojej tożsamości, że w tak sporej organizacji są ludzie, którzy działają tak jak 17 lat temu. Cały czas są bliscy tym ideom, które przyświecały im na początku. W ciągu swej działalności krzeskie Stowarzyszenie zrealizowało kilkadziesiąt różnych inicjatyw, korzystając z funduszy krajowych i unijnych. Cały czas rozwija się, a niedługo otworzy swoją nową siedzibę w Wodyniach. Wśród najważniejszych inicjatyw Stowarzyszenia warto wymienić: Krzeski Orszak Trzech Króli, Krzeski Bieg Konstytucji im. Jana Pasiaka (w 2022 r. odbyła się jego XII edycja), Krzeskie Dożynki (ich tradycja sięga co najmniej 1918 r.), Krzeskie Obchody Święta Odzyskania Niepodległości, Akcja Cmentarz (od 2005 roku krzeska młodzież przy wsparciu Stowarzyszenia SOKiAL oraz Szkoły Podstawowej w Krzesku porządkuje opuszczone groby oraz czci pamięć bohaterów wojennych i działaczy społecznych) czy plenery malarskie.

Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej w Krzesku prowadzi Ośrodek Wsparcia Organizacji Pozarządowych. Wraz z 3 innymi mazowieckimi organizacjami pozarządowymi (Fundacja Fundusz Współpracy, Stowarzyszenie Europa i My, Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS) SOKiAL jest operatorem w programie FIO-Mazowsze Lokalnie.

Drugie z ww. NGO-sów to Stowarzyszenie Aktywnych Kobiet w Krzesku. Powstało w 2017 r. z inicjatywy kilkudziesięciu krzeskich kobiet, które zapragnęły, aby aktywność obywatelską w Krzesku-Królowa Niwa budowali zarówno mężczyźni, jak i kobiety, uzupełniając się wzajemnie, niczym dwa płuca. Prezeską Stowarzyszenia jest Ewa Chyża. Po ponad roku od rejestracji stowarzyszenia już dało się zauważyć, że rola kobiet w rozwoju krzeskiej społeczności jest nieoceniona. Stowarzyszenie włączyło się w organizację biegów i akcji, organizowanych przez SOKiAL. Podjęło się organizacji licznych wydarzeń kulturalnych i integracyjnych. Przyczyniło się istotnie do przywrócenia świetności tzw. „domowi ludowemu w Krzesku”, który w Roku Niepodległej otrzymał nową nazwę: „Krzeski Dom Kultury”.

Ambicją organizacji jest dalszy rozwój aktywności społecznej w wsi, zachęcenie do aktywności dosłownie wszystkich jej mieszkańców oraz zainspirowanie kobiet z innych społeczności wiejskich i miejskich, aby poszły drogą członkiń i członków stowarzyszenia. Przykładowe inicjatywy Stowarzyszenia Aktywnych Kobiet w Krzesku to m. in.: krzeska wieczornica, koncert kolęd i pastorałek, pikniki i bale karnawałowe, przygotowywanie żywności dla uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy. Członkowie stowarzyszenia wraz z Grupą Nieformalną „Krzescy Artyści” spróbowali także swoich sił na scenie i zagrali w sierpniu 2021 r. w spektaklu obrzędowym pt. *Po dożynkach u Józefów*, którego premiera odbyła się podczas Krzeskich Dożynek.

11. Wnioski

awarte w raporcie wnioski i rekomendacje powstały w wyniku współpracy i zaangażowania pracowniczek i pracowników Gminnego Ośrodka Kultury w Zbuczynie, a także wszystkich uczestniczek i uczestników warsztatów badawczych. Mogą stanowić inspirację i podstawę do podejmowania decyzji nie tylko przez sam GOK, ale również przez władze samorządowe i inne podmioty pragnące podjąć współpracę lub będące już w relacji współpracy. Rekomendacje są wynikiem procesów autoindyfikacji i poszukiwania obszarów rozwoju. Nie stanowią gotowych recept, które w każdych warunkach można wcielić w życie. Część z nich za kilka lat może stracić już na aktualności, ponieważ trendy kulturowe i związane z nimi ludzkie potrzeby ulegają ciągłej dynamizacji. Niemniej ważne jest, by pochylić się nad wypracowanymi wnioskami, chcąc włączać nowe inicjatywy i co jakiś czas poddawać podejmowane działania ewaluacji. Osobiście bliska jest mi idea, że ewaluacja to nic innego, jak pogłębianie refleksji na podstawie własnych doświadczeń, sprawdzanie tego, co działa, a co nie, i co warto wdrożyć, by w następstwie „było lepiej”. Najlepszymi ekspertami i ekspertkami w tej materii są osoby zaangażowane na co dzień w działanie, a także odbiorczynie i odbiorcy. Obserwując funkcjonowanie GOK, mogę stwierdzić, że już w trakcie procesu badawczego zespół wcielił w życie gros wypracowanych wspólnie pomysłów i jestem przekonana, że zmiany te idą i będą szły w dobrym kierunku.

11.1. Siła zespołu

Podsumowując obszar autoindyfikacji zasobów pracowniczek i pracowników GOK Zbuczyn, chciałabym podkreślić, że podstawą funkcjonowania instytucji są ludzie i relacje, dobra współpraca z samorządem i wójtem gminy, a pozytywny odbiór poszczególnych mieszkańek i mieszkańców jest motorem do działania. Mocną stroną instytucji w jej wewnętrznym obszarze są: zarządzanie, przyjazna atmosfera, przejrzyste partnerskie relacje, wspierająca komunikacja, do których bez wątpienia przysłużyły się osoby kierujące całością: Emilia Biarda (dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Zbuczynie) oraz Hanna Jurzyk (kierowniczka Gminnej Biblioteki Publicznej w Zbuczynie). Zespół dał się poznać jako osoby pełne pasji, świadomości swoich kompetencji i zasobów.

GOK w sposób refleksyjny poszukuje strategii włączających osoby i grupy rzadziej korzystające z oferty. Jest chętny, aby wzbogacić dotychczasowe działania o to, co może być bliskie dla mieszkank i mieszkańców. Proponuje między innymi: prowadzenie zajęć dla młodzieży z programowania i gier RPG, stworzenie muralu nawiązującego do lokalnych legend i historii, realizację zabaw w podchody opartych na motywach mitologii słowiańskiej i lokalnego folkloru, a także odnowienie projektu realizowanego wraz z LGD Ziemi Siedleckiej w 2018 roku dotyczącego *geocachingu*⁶. Formy te każdorazowo zakładają aktywne działanie i partycypację młodych uczestniczek i uczestników. Myśląc zaś o brakujących dorosłych, kadra proponuje stworzenie Klubu Mam, w ramach którego dwa razy w miesiącu młodsze dzieci miałyby zapewnioną opiekę animacyjną, a mamy mogłyby spotkać się i porozmawiać lub wziąć udział w warsztatach z interesujących je dziedzin. Być może sprawdziłby się również pomysł poszerzenia takiej formy o uczestnictwo ojców w spotkaniach Klubu. Dla młodzieży i osób dorosłych powstała idea zorganizowania warsztatów z kreatywnego pisania i plenerów poetyckich. Przykładem dla tak twórczego, a jednocześnie nienachalnego spędzania czasu z wykorzystaniem zabawy słowem mogą być Loesje⁷ albo geopoetyka⁸. GOK kieruje ofertę do osób o ograniczonym dostępie do kultury. Egzemplifikacją może być m. in. projekt zrealizowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pn. *Uniwersytet I Wieku* w 2019 r., w który włączony został Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Zbuczynie. Dzięki tej inicjatywie udział w zajęciach mogły wziąć dzieci, które na co dzień były takiej możliwości pozbawione. Zajęcia oraz transport były finansowane ze środków zewnętrznych. Wysoce waloryzowane są także animacje realizowane regularnie w świetlicach wiejskich, które ułatwiają dzieciom z terenów wykluczonych komunikacyjnie udział w ofercie GOK. Kadra dostaje sygnały o zapotrzebowaniu na większą częstotliwość, ponieważ mieszkanki i mieszkańcy sołectw bardzo chwalą sobie tę formę.

11.2. Architektura. Koncepcja trzeciego miejsca. Szanse i wyzwania

Budynek GOK Zbuczyn połączony z Gminną Biblioteką Publiczną mieści się w centralnej części miejscowości. Jego usytuowanie blisko Urzędu Gminy, przedszkola z placem zabaw i zaprojektowanego w atrakcyjny sposób podwórka, a także w bezpośrednim sąsiedztwie szkoły podstawowej to zdecydowanie korzystna sytuacja dla utrzymywania stałych relacji zarówno z sąsiadującymi podmiotami, jak i z mieszkankami i mieszkańcami. Sprawia to, że instytucja jest bliska pod względem przestrzennym. Usytuowanie

ważnych przestrzeni użytkowych takich jak biblioteka, sala widowiskowa, czy sala zajęciowa na parterze powoduje, że przestrzeń jest dostępna i niewykluczająca. Wchodząc do budynku, można odnieść wrażenie, że jest się osobą mile widzianą, a w środku znajduje się zawsze ktoś, do kogo można się zwrócić o pomoc. Ciekawym wątkiem jest korytarz łączący GOK bezpośrednio ze szkołą podstawową. Dzieci i młodzież, chcąc dostać się do ośrodka kultury lub biblioteki, nie muszą nawet „wyściubiać nosa” ze szkoły, a sama wycieczka może wydać się atrakcyjna, trochę jak przejście przez portal do innego świata. Połączenie budynków szkoły i GOK z perspektywy utrzymywania relacji jest dużym zasobem.

Kolejnym elementem będącym nośnikiem tożsamości jest rozłożysta wierzba rosnąca przy budynku ośrodka, *nomen omen* nazwana przez jedną z osób jako „parasol kultury”. Na podwórku tuż obok drzewa odbywają się mniejsze i większe wydarzenia plenerowe takie jak „Narodowe Czytanie” organizowane przez bibliotekę, wiosenne i letnie koncerty. Wizerunek wierzby, a także hasło „spotkania pod wierzbą” mogłyby stać się znakiem firmowym instytucji.

Koncepcja domu kultury jako **trzeciego miejsca** to kierunek zmian, w jakim podąża wiele ośrodków i instytucji pracujących z ludźmi w oparciu o kapitał społeczny. Jej autor, socjolog Ray Oldenburg, twierdzi, że życie człowieka koncentruje się wokół trzech miejsc: domu, pracy oraz przestrzeni, w której realizuje się życie towarzyskie, odpoczywa, spotyka znajomych i przyjaciół, obserwuje innych i samemu jest się obserwowanym. Trzecie miejsce pełni w życiu człowieka ważne funkcje: wzmacnia poczucie przynależności, umożliwia budowanie więzi z otoczeniem, utrwała lokalne zwyczaje i system wartości, ale także wyzwala kreatywność i sprzyja rodzeniu się nowych pomysłów. Trzecie miejsce powinno zapewniać swobodę, nikt nie powinien wywierać w nim presji, nie powinno się ono kojarzyć z przymusem czy nakazami ani wymagać większych nakładów finansowych. Taką społeczną przestrzeń warto oddać badanym przez mnie grupom. na przykład dla realizacji cotygodniowych spotkań. Może to wpłynąć dodatnio na tworzenie kolejnych inicjatyw i wytworzeniu się wolontariackiej współpracy.

11.3. Chcemy razem. Klub Seniorów i Seniorów

Wyjątkowym zasobem i realnym sukcesem dla GOK jest utrzymywanie długoletniej współpracy z UTW. W relacjach tych widać wzajemną wdzięczność i serdeczność. Dom kultury dba o jakość prowadzonych warsztatów, wykładów i spotkań. Reaguje na realne potrzeby odbiorczyń i odbiorców w wieku senioralnym. Dla grup osób powyżej 60. roku życia bardzo ważną jest idea **wspólnotowości** i robienia rzeczy razem. Istotną potrzebą, która wybrzmiała, jest możliwość spotykania

się w ramach Klubu Seniora. Niezobowiązujące spotkania we wspólnej przyjaznej przestrzeni z czasem mogłyby zaowocować samoorganizacją osób starszych do dzielenia się swoimi umiejętnościami i pasjami. Przykładem takich inicjatyw są działające miejsca aktywności społecznej prowadzone w ramach CAL⁹.

Co warto robić:

- dbanie o dotychczasową jakość oferty;
- organizacja wycieczek i ognisk w cieplejszych porach roku;
- organizacja spotkań i warsztatów o tematyce bliskiej i praktycznej, ale także związanej z podróżami;
- zajęcia ruchowe;
- stworzenie przestrzeni dla Klubu Seniorki i Seniora.

11.4. Młodzież podmiotem działań

Z doświadczeń wielu organizacji pracujących z młodzieżą wynika, że szansę na powodzenie zyskuje się, gdy młodym ludziom odda się **sprawczość i możliwość decydowania o przebiegu inicjatyw**. Działania nienarzucone przez „zawsze lepiej wiedzącego dorosłego” sprawiają, że młodzież może w tym dostrzec wartość i chętniej zaangażuje się w to, na co ma realny wpływ. Uważam, że GOK Zbuczyn, realizując program DK+, ma fantastyczną okazję do nawiązania współpracy z zainteresowaną grupą. Dobrym przykładem rekomendacji w tym wypadku jest przeprowadzony przez Fundację „Pole dialogu” we współpracy z Domem Kultury KADR projekt „Zaprogramuj Dom Kultury”. Został on pomyślany jako działanie partycypacyjne, w którym uczniowie mogą zgłosić własne pomysły kulturalne skierowane do rówieśników, a następnie samodzielnie je zrealizować ze wsparciem domu kultury. Na realizację autorskich pomysłów, grupy inicjatywne dostawały określoną pulę pieniędzy (podobnie jak w zamyśle projektu DK+) i same musiały zaplanować budżet. O wynikach konkursu decydowali ich rówieśnicy. Możliwość zaprojektowania działań i stanowienia o przebiegu spraw wychodzących bezpośrednio z zainteresowań młodych ludzi sprawia, że wzrasta ich wewnętrzna motywacja i zaangażowanie. Ważne, by w procesie tym rzeczywiście oddać młodym podmiotowość, nie oceniać z góry ich pomysłów, być otwartym na ich pomysły i „zajawki”. Idea ta wpisuje się w przedstawioną koncepcję **poszerzonego pola kultury**. Wśród zgłaszanych pomysłów na inicjatywy część z wychodziła poza ramy kultury rozumianej jako wysoka (np. „EKOŚWIRY” – projekt polegający na wspólnym sadzeniu drzew i budowie schronów dla zwierząt, kurs samoobrony, warsztaty psychologiczne, warsztaty DJ-skie). Warto pomyśleć nad ogłoszeniem takiego konkursu, w którym młodzieży odda

Zdj. 10 Projekt inicjatyw KSM

Kolejnym rekomendowanym działaniem, odnoszącym się do przedstawionej wcześniej idei „**trzeciego miejsca**”, czyli takiego, w którym jego użytkownicy mogą czuć się swobodnie, a jednocześnie mogą też wpływać na jego kształt i charakter jako współgospodarze, jest stworzenie przestrzeni wyłącznie dla młodzieży. Młodzież możliwie jak największą ilość czasu spędza w gronie rówieśniczym, bez obecności „oceniających dorosłych”. W rozmowach ze mną młodzi zwrócili uwagę, że potrzebują takiej swobodnej przestrzeni, w której można się spotykać, i wśród zgłaszanych przez siebie pomysłów wymieniali, np. klub komputerowy czy gamingowy. Poniżej zestaw rekomendowanych inicjatyw:

- stworzenie Klubu Młodzieżowego;
- zaproszenie do działań w ramach wolontariatu;
- zajęcia z programowania;
- *e-gaming*, turnieje gier komputerowych;
- spotkania z aktywnymi osobami, które pochodzą z gminy i okolic;
- wspólne stworzenie muralu;
- konkursy z różnych dziedzin – mogłyby być projektowane i oceniane przez samą młodzież;
- organizacja spotkania ze sławnymi osobami, np. z którąś z wymienionych w diagnozie i przeprowadzenie wywiadu przez młodą osobą (rejestracja i publikacja z wykorzystaniem dowolnych technik);
- zapraszanie ekspertów z dziedzin bliskich zainteresowaniom młodych osób (hip hop, rap, DJ, wizaż i stylizacja, hodowanie roślin, sport);
- gry w podchody;
- spotkanie z ekspertem od broni, wycieczka do strzelnicy lub zorganizowanie strzelnicy;

- organizacja wycieczek rowerowych po okolicy, najlepiej na podstawie zrobionego wspólnie z młodzieżą przewodnika lub mapy;
- wspólne sadzenie drzew i budowa schronów dla zwierząt np. dla ptaków lub kotów wolnożyjących;
- współpraca ze szkolnym kołem Caritas w Zbuczynem i wsparcie inicjatywy „Pomoc dla Ukrainy”;
- nawiązanie współpracy z Katolickim Stowarzyszeniem Młodzieży.
-

11.5. Rodzice i osoby opiekujące się dziećmi w wieku przedszkolnym

Dla rodziców i osób opiekujących się małymi dziećmi ważna jest dostępność zajęć w godzinach popołudniowych. Wyjątek stanowią osoby niepracujące lub o wolnych zawodach, mogące uczestniczyć wraz z pociechami w proponowanych przez GOK aktywnościach (np. biorące udział w nowopowstałych zajęciach w ramach Klubu Malucha). W wielu jednak przypadkach rozmówczynie i rozmówcy wskazywali na brak czasu w możliwości uczestniczenia w regularnych zajęciach kierowanych tylko dla nich. Myśląc o inicjatywach, które mogłyby powstać, padały pomysły na organizację zajęć z zumbą, zajęć ruchowych, warsztatów rękodzieła, rodzinnych wycieczek rowerowych i pikników. Z pewnością warto przeprowadzić rozpoznanie wśród uczestniczek Klubu Malucha czy byłyby także zainteresowane ofertą stworzoną na ich potrzeby.

Rekomendacje w tym zakresie są następujące:

- dbanie o dotychczasową ofertę rodzinną;
- organizacja pikników, gier i zabaw, imprez plenerowych;
- zbadanie potrzeb nowopowstałej grupy korzystającej z zajęć Klubu Malucha;
- stworzenie Klubu Rodzica przy jednoczesnej animacji młodszych dzieci, w którym można byłoby zwiększać wiedzę dotyczącą psychorozwoju małego dziecka, wymieniać się doświadczeniem, trenować umiejętności wychowawcze i odpowiadać na potrzeby uczestników i uczestniczek pojawiające się w trakcie regularnych spotkań;
- zajęcia dla osób dorosłych: zumba, taniec, warsztaty rękodzieła, warsztaty wizażu i stylizacji.

11.6. Koła gospodyń wiejskich

Zdj. 11 „To my” – kolaż marzeń KGT Tarcze

GOK świadomie chce prowadzić kooperację z Kołami Gospodyń Wiejskich i w praktyce realizuje te cele. Zależy mu na utrzymywaniu szerokiej współpracy i ma nadzieję, że dzięki niniejszemu projektowi osoby zrzeszone w tych grupach poczują się dostrzeżone i docenione. Dbając o relacje z kołami, których na terenie jest aż 21, warto pamiętać, że nie wszystkie działają z podobną dynamiką, mają różny staż funkcjonowania i różny skład osobowy. Dobrą praktyką byłoby stwarzanie sytuacji, w których koła mogłyby się spotykać, podpatrywać i czerpać wzajemnie ze swoich doświadczeń. Najczęściej do takich przestrzeni należą pozytywnie waloryzowane przez mieszkanki i mieszkańców sołectw i samego Zbuczyna imprezy plenerowe. Żeby jednak spotkania te nie kojarzyły się działaczkom i działaczom z rywalizacją i konkursem na „najpiękniejszy wieniec dożynkowy” warto również stwarzać jak najwięcej możliwości do współpracy między nimi. Same panie podały szereg pomysłów, które warto wziąć pod uwagę przy wyborze inicjatyw. Spośród nich pojawiły się takie, które GOK był gotów przeprowadzić: gra w podchody oraz stworzenie muralu na podstawie lokalnych legend. Poniżej prezentuję pozostałe rekomendacje i inicjatywy, na które warto zwrócić uwagę.

Ryc. 9 Rekomendacje i pomysły KGW

11.7. Pozostali odbiorcy i odbiorczynie

Oddając głos rozmówczyniom i rozmówcom z gminy Zbuczyn, warto pamiętać, że większość osób podchodzi z wdzięcznością do realizowanych przez GOK oferty kulturalnej i ceni jej jakość. Dużo z nich korzysta z niej w sposób incydentalny ze względu na brak czasu, niektórzy zaś nie są zainteresowani uczestnictwem w ogóle. Dla osób spoza Zbuczyna barierą może być ograniczona komunikacja publiczna. Większość mieszanek i mieszkańców pozytywnie waloryzuje pikniki, koncerty i ofertę dla dzieci. Z pewnością ten wypracowany dorobek GOK warto pielęgnować, zwłaszcza poprzez wychodzenie z ofertą z budynku i korzystanie ze zrewitalizowanego otoczenia (Skwer 600-lecia, plac zabaw na ul. Jana Pawła II, boisko), co umożliwiłoby branie udziału w aktywnościach osobom niechętnie wchodzącym w bezpośrednie interakcje. Dobrym pomysłem jest także organizacja większych wydarzeń w niedzielę, która dla mieszanek i mieszkańców jest dniem wolnym od pracy. To także dzień, w który do Zbuczyna przyjeżdżają osoby spoza gminy, w tym z województw podlaskiego i lubelskiego, co znacznie poszerza grupę odbiorczyń i odbiorców i może być wizytówką dla gminy.

12. Ogólne rekomendacje

Relacje z odbiorcami i odbiorczyniami

Widentyfikacji GOK wśród mieszkanek i mieszkańców zaspokaja w różnych obszarach ich potrzeby kulturowe i jest kojarzony pozytywnie. Budowanie relacji zaczyna się już u najmłodszego „widza”. Warto pielegnować i wspierać działania, które zostały wypracowane i cieszą się zainteresowaniem oraz wszelkie nowe inicjatywy w obszarze: aktywności małego dziecka, działań rodzinnych, działań realizowanych na terenach wykluczonych komunikacyjnie we współpracy z sołectwami, aktywizacji młodzieży, pokolenia 30+ i 40+ oraz seniorów. W polu relacji rekomenduje się również działania i inicjatywy wspierające dotarcie do większych grup odbiorców i odbiorczyń. Należą do nich: poszerzanie kanałów dostępów poprzez wykorzystywanie nowych technologii (relacje, reels, zachęcanie do resposnywności), organizowanie wydarzeń plenerowych, dzięki którym łatwiej jest o interakcje z osobami niezwiązanymi z GOK oraz organizowanie działań na terenach sołectw. Zaleca się także, by podjęte inicjatywy stwarzały szanse kontynuacji przyszłym działaniom po zrealizowaniu projektu „DK + Inicjatywy Lokalne. Edycja 2022”.

GOK jako „trzecie miejsce”

Diagnoza potwierdziła, że mieszkankom i mieszkańcom potrzeba przestrzeni, w której mogliby się regularnie spotykać. GOK, a także świetlice wiejskie, mają szansę stać się przestrzenią, która zaspokaja potrzebę wspólnotowości i spędzenia czasu wolnego. Koncepcja „trzeciego miejsca” zakłada, że o jego kształcie i panujących w nim zasadach mogą współdecydować uczestnicy i uczestniczki, co wzmacnia rolę podmiotowości i kształtuje poczucie odpowiedzialności u odbiorców i odbiorczyń. W przestrzeni tej realizowane są często potrzeby z tzw. „szerokiego pola kultury”, czyli bliskie mieszkankom i mieszkańcom, związane z codziennością, użytecznością, a przede wszystkim wspólnotowością. Dlatego rekomenduje się wszelkie działania i inicjatywy dążące do poprawy komfortu przebywania w przestrzeniach działalności GOK. Wpisują się w nie także propozycje bliskie odbiorcom i odbiorczyniom, jak: kursy i warsztaty umiejętności, spotkania eksperckie, amatorska twórczość,

gry i zabawy, wykorzystywanie najnowszych technologii, wolontariat – o których kształcie współdecydują sami zainteresowani. Z kierunkiem tym ściśle łączy się model partycypacyjnego domu kultury.

Model partycypacji

Włączanie do działań grup i osób, które mają pomysły i wychodzą z inicjatywami, ale nie zawsze mają wystarczające zaplecze, to krok do tworzenia modelu współpracy partycypacyjnej w domach kultury. Mogą być nimi zarówno osoby stowarzyszone w kołach gospodyń wiejskich, lokalnych grupach działania, organizacjach pozarządowych, klubach sportowych, klubach katolickich, szkolnych kołach, organizacjach wolontariackich, jak i grupy czy liderki i liderzy nieformalni. Rekomenduje się włączanie inicjatyw ww. grup, aby móc pełniej współtworzyć lokalny pejzaż kulturowy i poszerzać pole działania. W modelu tym także oddaje się podmiotowość i możliwość współdecydowania wszystkim stronom.

Młodzież podmiotem działań

To grupa, której brakuje w GOK. Wiele instytucji dzieli się doświadczeniem, że do wartościowych praktyk należy praca z młodzieżą oparta na modelu projektu, w którym to młodzież jest liderem decydującym o jego kształcie i przebiegu. Zbudowanie relacji z młodzieżą może przełożyć się na pozytywne efekty w przyszłości. Dlatego warto wykorzystać szansę, jaką daje program DK+. We współpracy tej szczególnie rekomenduje się tworzenie inicjatyw, które uwzględniają podmiotowość i sprawczość młodych uczestników, od stworzenia koncepcji po jej realizację i autoewaluację. Na plan pierwszy wysuwa się potrzeba stworzenia wspólnej przestrzeni młodzieżowej typu klub i podążanie za autentycznymi zainteresowaniami młodych ludzi.

Praca w oparciu o lokalne dziedzictwo

Teren Mazowska jest szczególnie ciekawy pod względem lokalnego dziedzictwa i jego zróżnicowania. W gminie Zbuczyn zachowało się wiele śladów materialnych, ale i kultury duchowej, na które wpływ miały procesy historyczne i etniczne. Współcześnie procesy te nadal zachodzą. Praca z dziedzictwem to także myślenie o tym, co zostanie po nas i refleksja nad tym, jaką kulturę tworzymy „tu i teraz”. Okolice zamieszkują osoby określające się jako „tutejsze”, mogące pochodzić z różnych części Polski. Zauważa się tendencje do powrotów i pojawiania się zupełnie nowych mieszkańek i mieszkańców. Wszystkie te czynniki sprawiają, że ludzie mają potrzebę zadawania pytań o tożsamość, poznawania lokalnych historii i opowieści. Dlatego rekomenduje się inicjatywy podejmujące

działania w kierunku poznawania, utrwalania i reinterpretowania wszelkich form lokalnego dziedzictwa. Mogą być to projekty związane ze zbieraniem dużych i małych (biograficznych) narracji wśród mieszkanki i mieszkańców, kolekcjonowaniem i wystawianiem przedmiotów i pamiątek, pielęgnowaniem i dzieleniem się umiejętnościami i wiedzą (rękodzieło, rzemieślnictwo, muzyka, taniec, śpiew).

Ruch i przyroda

Te dwa obszary pojawiały się bardzo często w trakcie rozmów z mieszkankami i mieszkańcami niezależnie od kategorii wiekowej. Warto uwzględnić w podejmowanych inicjatywach potrzebę ruchu i aktywności na świeżym powietrzu (biegi, rajdy rowerowe, *nordic walking*, pikniki, koncerty) oraz zajęć ruchowych w budynku, które mogą pojawiać się częściej w sezonie jesienno-zimowym. Realizacja kultury *outdoorowej* to pozwala na szersze dotarcie do grup odbiorców rzadziej korzystających z oferty. To także kierunek pozwalający na zacieśnianie się lokalnych więzi i budowanie związku z miejscem zamieszkania.

PRZYPISY

¹ [O programie | Narodowe Centrum Kultury \(nck.pl\)](#) (data dostępu: 29.05.2022 r.)

² (Szendlak 2011, s.75) *Nic? Aktywność kulturalna i czas wolny na wsi i w małych miastach, w: Stan i zróżnicowanie kultury wsi i małych miast w Polsce. Kanon i rozproszenie*

³ Za: Strategia Gminy Zbuczyn 2015-2020 – aktualizacja

⁴ Źródło: GUS 2021

⁵ *Ibidem*

⁶ Geocaching to forma zabawy polegającej na poszukiwaniu ukrytej w terenie skrytki przy wykorzystaniu aplikacji GPS oraz odnotowanie tego faktu w internecie. Tę grę terenową można wzbogacić dodatkowo o zadania czyli tzw. questy. Jest to atrakcyjna forma wykorzystująca lokalne dziedzictwo.

⁷ Warsztaty Loesje: *opierają się na wspólnym pisaniu krótkich tekstów i wymianie pomysłów oraz podpowiadają, jak efektywnie wykorzystywać wieloznaczności języka do wyrażania swoich myśli w postaci zwięzłych, niekonwencjonalnych haseł* (za: <https://www.loesje.pl/dzialania/>)

⁸ Warsztaty geopoetyckie z zasady prowadzone są w dzikich, zielonych miejscach i kończą się próbami poetyckimi uczestników i uczestniczek. Główną rolę gra natura, której oddaje się głos. Wrażenia z obserwacji i zanurzenia się w otaczającej przyrodzie zostają przelane na papier.

⁹ <https://www.cal.org.pl/aktywni-seniorzy-w-pruszkowie/> (data dostępu: 29.05.2022 r.)

BANK POMYSŁÓW I INSPIRACJI

<https://etnograficzna.pl/projekty-kruszyńscy/>
<https://mapa.etnograficzna.pl/idea/>
<https://etnograficzna.pl/edukacja/nasze-miejsce/>
<https://issuu.com/pracowniaetnograficzna/docs/arra>
<https://ladnehistorie.pl/lato-na-podworku/>
<https://www.loesje.pl/>
<http://www.poledialogu.org.pl/wp-content/uploads/2014/04/Jak-młodzi-programowali dom kultury. Ewaluacja projektu partycypacyjnego w praktyce.pdf.pdf>
<http://pomysly.e.org.pl>
https://stocznia.org.pl/app/uploads/2016/01/KGW_nie_tylko_od_kuchni_raport.pdf
<http://stocznia.org.pl/publikacje-i-serwisy>
<http://www.zoomnadomykultury.pl/publikacje/>

BIBLIOGRAFIA I NETOGRAFIA

- *Dom kultury XXI wieku, wizje, niepokoje, rozwiązania*, Barbara Jedlewska, Bohdan, Olsztyn 2009
- *Młodzi i ich czas wolny. Podsumowanie badań licealistów z Targówka*, Katarzyna Murawska, Jakub Rozenbaum, Zofia Włodarczyk, Fundacja Pole Dialogu, Warszawa 2014
- *Przepis na diagnozę, czyli poznaj młodych i środowisko lokalne*, Aleksandra Daszkowska-Kamińska, Aleksandra Gołdys, Maria Makowska, Agata Urbanik, Polska Fundacja Dzieci i Młodzieży, Warszawa 2013
- *Jak młodzi programowali dom kultury? Ewaluacja projektu partycypacyjnego w praktyce*, Marta Olejnik, Fundacja Pole Dialogu, Warszawa 2012
- *Nic? Aktywność kulturalna i czas wolny na wsi i w małych miastach*, w: *Stan i różnicowanie kultury wsi i małych miast w Polsce. Kanon i rozproszenie*, Bukraba-Rylska I., Burszta W. (red.), Narodowe Centrum Kultury, Warszawa 2011
- *Z klasą o kulturze. Testowanie granic klasowych w partycypacji kulturalnej i obywatelskiej*, Katarzyna Murawska, Dorota Olko, Przemysław Sadura, Fundacja Pole Dialogu, Warszawa 2016
- *Młodzież na wsi*, Agnieszka Strzemińska, Maria Wiśnicka, Pracownia

Badań i Innowacji „Stocznia”, Warszawa 2011

- *Praktyki kulturowe klasy ludowej*, Maciej Gdula, Przemysław Sadura, Mikołaj Lewicki,

Instytutu Studiów Zaawansowanych, Warszawa 2014

- *Oko na kulturę*: <https://indd.adobe.com/view/d849ee9e-6f40-49c6-a2c4-e1a179faecc2>

- *Raport o stanie gminy Zbuczyn za rok 2020*: <https://zbuczyn-dev.infinite.pl/container/RAPORT-O-STANIE-GMINA-ZA-2020-ROK---22-maja-2020-compressed-1633601796.pdf>

- *Strategia rozwoju gminy Zbuczyn*

NOTATKI

[illegible]

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

NARODOWE
CENTRUM
KULTURY

DOM
KULTURY+

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowe Centrum Kultury: Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne. Edycja 2022